

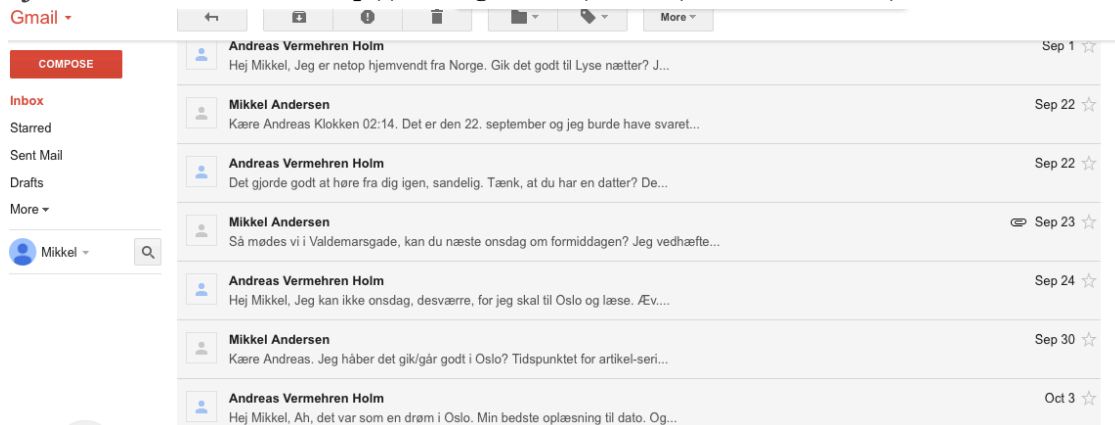
NETUDGAVEN

(<http://netudgaven.dk>)

/ 6. december 2015

Adventskalender: At bede fuglene om tilgivelse - en mailkorrespondance

af Mikkel Andersen(<http://netudgaven.dk/author/mikkelandersen/>)

Del 2 *Netudgavens Mikkel Andersen boede engang i forfatter og forlægger Andreas Vermehrens lejlighed på Frederiksberg. Det har nu 7 år senere givet anledning til denne dybdegående litterære mailkorrespondance om skrift, sprog og historie – og om at*

skrive for at kunne få vejret. Samtalen er knopskudt og fortsætter stadig, måske mange år endnu. Første del(<http://netudgaven.dk/2015/11/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance/>) sluttede med spørgsmålet om, hvorvidt kunsten kan være med til at genoprette, hvad vi som civilisation har ødelagt. Andreas Vermehren Holms svar følger her; i anden del af Netudgavens adventskalender.

16. juli, kl. 11:56

Kære Mikkel,

Tak for din mail. Bor du stadig i København?

Angående korrespondancen:

Historiebevidsthed er et interessant fænomen. I *Gads historieleksikon* fra 2009 kan man læse om "Historicitet", at det er "den faglige samlebetegnelse for det forhold, at mennesker har en historiebevidsthed og er historieskabte som såvel historieskabende". I samme leksikon er "Nagasaki" ikke et opslag og "Hiroshima"-opslaget er forstyrrende kort og ordvalget til at tude over: "Bomben udslettede hele byens centrum og dræbte o. 80.000 mennesker, mens op mod 100.000 omkom det følgende år pga. strålingsskader. Studier af befolkningens sundhedstilstand 1945-95 har til gengæld vist, at langtidsskaderne hos overlevende og deres efterkommere var meget mindre end frygtet." Det bliver af skribenterne slået fast, at bomben afsluttede 2. Verdenskrig, selvom det er indlysende, at det er én specifik og langt fra fyldestgørende udgave af historien.

Jeg har skrevet eller genskrevet et væld af de bøger, der har gjort

størst indtryk på mig. Passager, kapitler eller hele værker – for at trænge ind i skrivesituationen og betydningsdannelsen. Lige fra Marguerite Duras eller Hans Otto Jørgensens *Væltede kældre* til Bibelen eller Homer; værker, hvor syntaksen placerer sig i et særligt forhold til åndedrættet – at gentage sproget eller sprogbrugen kan føre dybt ind, ikke i den andens krop, men i ens egen. Man kan have oplevelsen af, at sproget er det samme dér. Som om sproget foregår, og man er på en eller anden måde hensat i en lytten. Ligesom at drikke. En slags bevidsthed. Ikke som det at tale med sig selv, men ligesom det at nogen taler med dig, der tales, en slags åben tale. For kroppen er det en fryd, for den er befriet. Al den sprogbrug, det lille indsnævrede sprog der foregår omkring personen, mig, mig, mig, forsvinder.

Det er også udgangspunktet for Barthes i *Le Plaisir du texte*: ”Le plaisir du texte, c’est ce moment où mon corps va suivre ses propres idées – car mon corps n’a pas les mêmes idées que moi.” Kroppens oplevelse går pludselig forud, organerne opfatter også, og fra det ene øjeblik til det andet har man nogle andre tanker end dem, man har, og som er “ens egne”. Det er godt set, at der er stor nydelse forbundet med dette. Marguerite Duras får os til forstå, at vi har sanset fluen, oplevet fluen, også længe førend, at det overhovedet er gået op for os. Ordene har ligesom været i vejen. ”Det var bare en flue.” Men på Færøerne er fluerne en af de afgørende bestøvere.

Måske kan man tale om det upersonlige som kilden til det fælles stof, du også nævner. Den norske digter Monica Aasprong skrev til mig i et brev: ”Lad os hengive os til de oprindelige kilder”, og jeg mærker dette som et stort ønske også i mig selv – men hvori består kilderne? Det er et stort spørgsmål.

Jeg har arbejdet en smule og arbejder fortsat med Valdemar Rørdams antologi *Digte fra Verdenskrigen* (1919). Han var i Danmark sidenhen en af bannerførerne for Hitler. Antologien skulle forestille at være en folkeudgave, men den var sat med gotiske bogstaver, så den var praktisk talt ulæselig for enhver. Den erfaring, som antologien gav sig ud for at omhandle, erfaringen, hvis der var nogen, blev ikke formidlet.

Den antologi blev et udgangspunkt for mig, og jeg tror ikke, at jeg ville have hæftet mig så dramatisk ved fraværet af Nagasaki i historieleksikonet fra 2009, hvis ikke jeg havde forholdt mig til Rørdams glemsel ... Man kan ikke skille kilderne fra ens eget liv, de kan ikke tages for givet. Man har været et sted, og visse ting har været tilgængelige, bestemte ord er blevet brugt. Darwin, som jeg stadig læser og hovedkulds beundrer for hans mod og hans analytiske kapacitet, blev for mig en kilde til en bestemt form for sprogbrug. Hvorfor kalder han fuglene på Galápagosøerne for "tamme", "ubegribeligt tamme" i stedet for "tillidsfulde" ... hvad ligger der i det ord, "tam"? Hvorfor vil et menneske nogensinde sige "tam" om nogen, der kommer det i møde?

Jeg tror, at man kan sabotere sin egen historiske natur ved at læse, med læsning, lade den anden sige det i stedet for én selv, man kan sabotere sin egen utilstrækkelighed ved at være mindst to.

Så er der måske en chance for at være bevidst, en chance for at forstå.

For hvis det kun er bagefter, at vi kan forstå noget som helst, forstår vi ingenting. Måske kan man tale om sjælen eller sjæl, som det der går forud for alting. Sjælen eller sjæl er en del af værkets

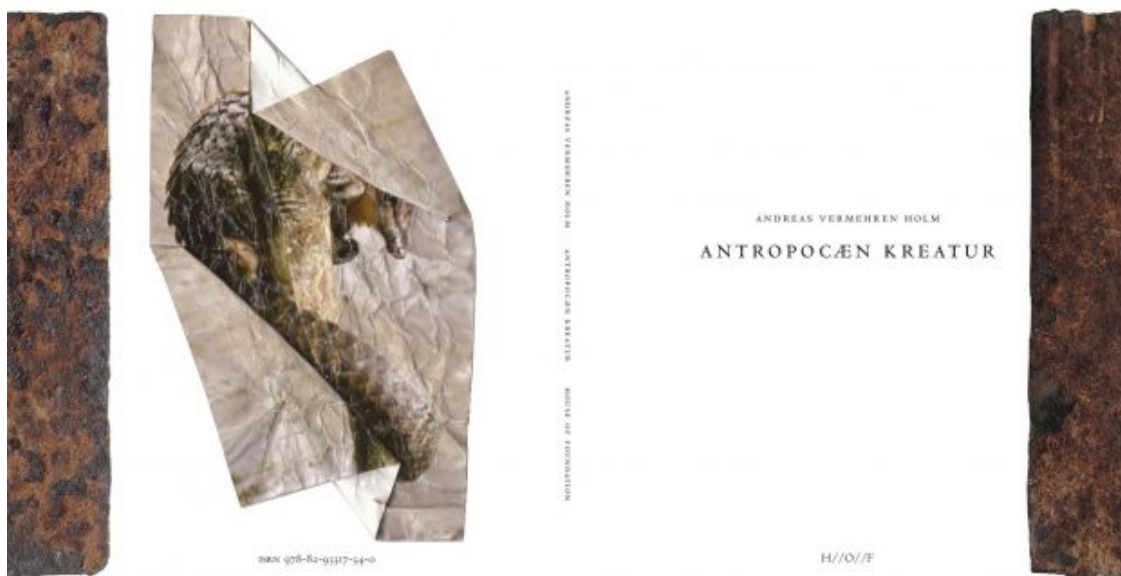
motor, men den er også selve ærindet, for det er fremtiden, det handler om. Sjælen er ikke en madkasse, man har gemt i brystet, men en tilgang eller en adgang, som for os mennesker i vid udstrækning formes af og i sproget og i kraft af symboler. Sproget, og skriften og arbejdet, må ikke bare handle om livet, men selv være levende, selv være en del af livet, livsførelsen, livsformen. Vi må med andre ord stå ved, hvor kraftfuldt et medium menneskesproget er, især når vi som art er så dominerende som for tilfældet, og ikke gå og bilde os ind, at vi kan tale om verden, præcis som den er, men derimod forholde os til at vi vitterligt taler verden. Som Wittgenstein også skriver et sted: ”I am not of the opinion that the person in front of me has a soul, but I stand toward him as though he had one.”

Hvorvidt vi kan bede fuglene om tilgivelse, handler, tror jeg, mest af alt om at finde ud af, hvad det menneskelige overhovedet er. Det er en meditation. En slags bøn, for at presse sproget, for at gøre rummet større. Jeg kan i mit eget liv finde på at skamme mig over for en plante eller et træ, hvis jeg har været barsk. Det spiller ingen rolle for træet, tror jeg, at jeg nærer disse følelser, men for mig som menneske er det altafgørende – jeg kan ikke leve uden disse følelser, skam og skyld, intuitiv forsigtighed, det er fysiske ting, som ikke nødvendigvis har noget med ord eller traditioner at gøre, men derimod med sanserne. I det øjeblik jeg sanser træet anderledes, bliver det også vigtigt for træet selv: Jeg brækker ikke en gren af. Jeg glæder mig over, at bladene er kommet igen. At en fugl kan bygge rede der. At træet er væltet og skaber uventet, overraskende plads til et væld af arter. Jeg lader det ligge og lægger mærke til det. Og det er noget andre mennesker opfatter. Vi er tunet ind på hinanden.

Det er altafgørende, at jeg bevæger mig i verden, som om livet

omkring mig var levende, havde liv, død og lidelse. Vi kan ikke bede fuglene om tilgivelse, men vi kan være omkring dem og med dem, som om de havde en sjæl. Vi kan ikke bede grisene om tilgivelse, men vi kan sige noget andet end ”dyr” om dem, hvis de kommer os i møde. Sige noget andet end ”produktionsdyr” og tage konsekvenserne. Sige noget andet end ”tigger” om det menneske, der sidder på gaden, når ”betleri” er forbudt ved lov.

kærligst,

(http://netudgaven.dk/wp-content/uploads/2015/12/ak_cover-page-001.jpg)

*Omslaget til Antropocæn Kreatur udgivet på det norske forlag
House of Foundation H//O//F*

19. juli, kl. 13:23

Kære Andreas

Jeg prøver lige at skrive den her mail på en telefon ved Nordfyn, så du må tilgive, hvis den er uklar. Jeg bor stadig i København! Selvom jeg har flyttet en del rundt og været i hovedstaden over flere gange. Hvad med dig? så vidt jeg husker og hørte, så var det både Paris og Göteborg, som du havde boet i? Din mail fik mig til at tænke på, og du citerer ham også, et citat af Wittgenstein: det mystiske ved verden er ikke hvordan den er, men at den er (tror ikke det er den ordlyd, men tæt på). Den erkendelse virker, både som du beskriver det og som citatet lægger op til, enormt kompleks, men også underligt befriet for videnskab. Det er, som du skriver, et spørgsmål om hvordan man møder det andet menneske, det er et spørgsmål om etik. Den horisont og retning i skriften virker, for mig, ny i dansk litteratur og her tænker jeg på et par udgivelser, som jeg læst samtidigt med Antropocæn Kreatur, De Danskes Øer af Sigurd Buch og Abd-El Dayems Inden for revet. Disse bøger, og dine, det er som om, at blikket er blevet vendt ud og væk fra sig selv, at blikket er rettet mod et fælles og et ansvar for at være menneske blandt mennesker. Hvad tænker du om det Andreas?

19. juli, kl. 21:47

Det kunne være hyggeligt med en kaffe en af dagene. Jeg bor på Vesterbro. Flyttede fra Paris vinteren 13/14, så vidt jeg husker. Men jeg har rejst en del siden. Særligt i Norge. Jeg er også indimellem i Aarhus.

Jeg prøver at svare.

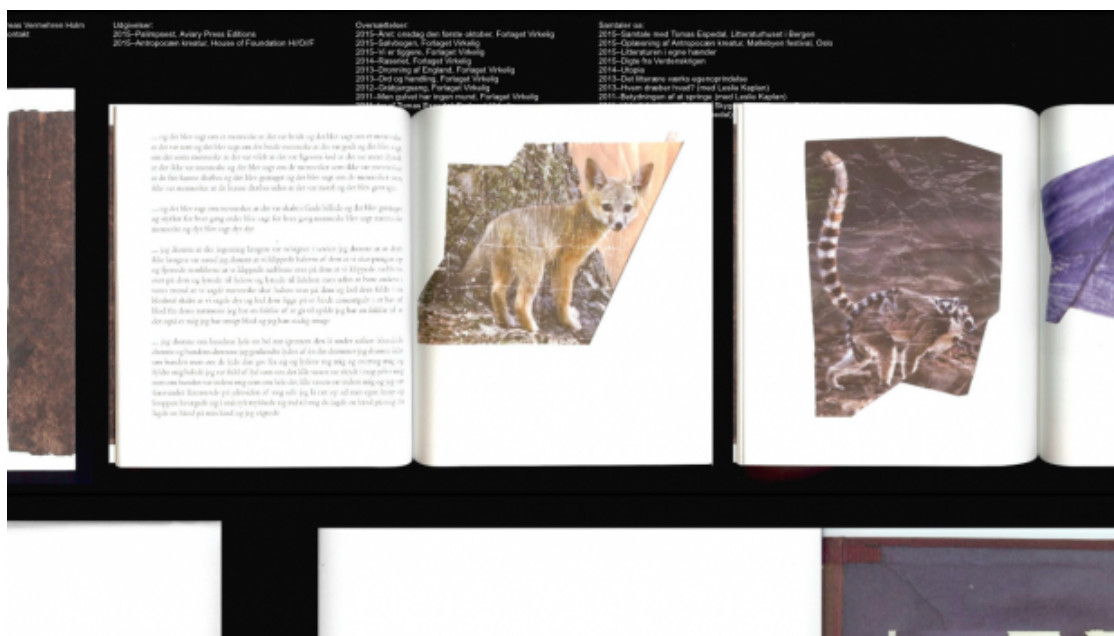
Min oplevelse er, at den vending, som du beskriver, er lige så

gammel som litteraturen selv. Og tænk på et forfatterskab som Inger Christensens, *Lys og Græs*, *Evighedsmaskinen* og *Det malede værelse*, hvor hun bl.a. forudgriber synet af den menneskeskabte verden, idet hun lader barnet krybe ind i farens maleri. Eller Blichers bøger, den opdigtede dagbog, al den plads han skaber med det rum. Og mange af Johannes V. Jensens bøger. Måske er der et meget tydeligt skel mellem praksisformer i dag, fordi der er et meget tydeligt skel mellem livsformer: Folk der giver sig hen til fx en billedverden i form af de utallige medier, der kuraterer netop dette. Over for folk der søger noget helt andet, måske endda det modsatte, dvs. en verden uden billeder af, hvad de nu engang foretager sig. Jeg kan godt forstå Thorvaldsen, som han ser ud på det fotografi, der findes nede i kælderen på museet i København, skræmt og distanceret, han laver et bestemt håndtegn, halvvejs skjult, for ikke at risikere at miste sin sjæl til apparatet. Det er vist ovenikøbet det første fotografi, der overhovedet blev taget i Danmark. Christian Vind bringer billedet i *Arbejdsmark* – det er der, jeg kender det fra. Thorvaldsen undviger.

For mig er fotografiet også tæt forbundet med glemsel. Ikke helt ulig Ordet, i og med at det træder i stedet og så at sige udsletter den blomst, som det omtaler, men alligevel anderledes. Øjeblikket, hvor der skrives, er ofte senere. Fotografiet er med. Vi ser frugten af denne teknologi lige nu, hvor bl.a. den racistiske politivold i USA er blevet indfanget. Hvad bliver indfanget i Danmark? Jeg har aldrig kamera med, når jeg vandrer. (Og dog: Jeg er begyndt at fotografere de dyr, jeg begraver på min vej, overkørte pindsvin, en and, en due og to rotter, en humlebi der var så træt, at den ikke fløj op igen selv efter lidt sukkervand).

Noget, der er værd at tænke over disse dage, er den skødesløshed,

hvormed folk tager billeder. Som om man ikke helt er på linje med, hvordan den handling griber ind i og omvælter den verden, man nu engang befinder sig i. Det er min klare opfattelse, at både *Inden for revet* og *De danskes øer* handler om respektive liv, livsførelse og livsform. Det viser sig, hvis man for eksempel starter med navnet eller et navn bare, at det fører vidt omkring. Ethvert ord er en verden. Min bog *Antropocæn kreatur* handler også om mig, om min oplevelse, den går tættere på mit eget liv, end jeg nogensinde før har været. Jeg gik så tæt, at jeg greb ind i og ændrede med det arbejde ...

(<http://netudgaven.dk/wp-content/uploads/2015/12/hjemmeside.png>)

Andreas Vermehren Holms

*[hjemmeside](http://andreasvermehrenholm.dk)(<http://andreasvermehrenholm.dk>) er gavmild med oplysninger om forfatterens virke og om værket *Antropocæn Kreatur*, der er en blanding af tekster og billeder. Desuden ligger der lydklip, pdf-filer og tekstuddrag.*

Spørgsmålet er ikke, hvorvidt man skriver om sit eget liv og med sit eget liv, men derimod, hvordan man oplever sig selv ... Om man identificerer sig som en afgrænset størrelse, der af en selv kan betegnes rammende med ordet ”jeg” eller ”mig selv” osv., et såkaldt ”individ”. Om man er historien om eller billedet af, hvad man lige akkurat har spist til morgen eller ens elendige familiehistorie, alt det psykologiske ... det psykologiske er ikke interessant for andre end dig selv. Jeg kan blive uendelig træt ved tanken om min egen psykologi. Ofte får jeg lyst til at spørge: Hvis det var dét, der var, hvorfor så skrive det? Damon Albarn skaber for mig et uvurderligt momentum, når han synger: ”This is a precious opportunity. Beware of the photographs you are taking now.”

For mig signaliserer ”jeg” ikke andet end det forhold, at sproget foregår. Præcision er præcision og som sådan rettet mod det, der ligger uden for sproget, dvs. uden for verden i den udstrækning, den er kendt gennem ordene, indbefattet ordet Gud. Præcision er i den forstand en moralsk kategori, ikke strengt æstetisk. For mig er det forstyrrende, når forfattere med deres arbejde giver indtrykket af, at de giver et realistisk billede af deres eget liv; at de så at sige gentager det i skriften. Som om de tog et fotografi. Jeg kan ikke lide et ord som ”hverdagsrealisme” ... Simpelthen fordi jeg ikke kan lide, hvad det lægger op til. Hvis det var det, der var – hvorfor så skrive det?

Knausgaards bøger, eller Espedals bøger, er ikke gode, fordi de er selvbiografiske, men fordi de er stærke teknologier, hvor mennesker bliver ført næsten svævende fra det ene til andet, hvor sommer og vinter kan optræde i samme sætning, ligesom i hukommelsen, ligesom i sindet, der opfatter verden, og hvor det, der opleves, er så stærkt, at den, der oplever, næsten ikke er der.

Jeppe Brixvolds *Hæfte*, som handler om hans egen pilgrimsvandring, er en af de mest upersonlige bøger, jeg har læst. Og det er det upersonlige, der gør den så god. Han sætter sig i sollyset et sted, og så venter han. Alle disse bøger vender i mine øjne blikket ud, men de er interesseret i, hvordan deres liv også er indlejret i andres. Ligesom et ord er indlejret i en etymologi.

Jeg kan godt lide tanken om, at det føles, som om blikket bliver vendt ud nu ... for jeg kan ikke lide tanken om at skrive om mig selv. Jeg er optaget af tanken om, at det at skrive er uadskillelig fra den måde, jeg lever på. At det at forestille sig en rose har noget med rosen at gøre. At tingene hænger sammen på den måde. At planterne også forestiller sig hinanden, repræsenterer hinanden, ligesom orkideen der forestiller en bi i sin midte for at lokke bier til, for at styrke gensidigheden, bestøvningen. Synet af en plante eller en fugl opløser mine grænser. For mig er personen det, som er ulykkeligt i mennesket.

For mig, i dag, er der næsten et element af civil ulydighed i det ikke at være ekstremt selvoptaget. Jeg håber ikke, det lyder latterligt.

For mig, i dag, er der en åbning, og den er ældgammel – Ovid kommunikerede med fuglene, ligesom Frans af Assisi gjorde det, og Dante og mange andre – over for andre arter og jordkloden overhovedet. Sproget bliver mindre, idet det bliver mere og mere afgørende, at vi kommunikerer med hinanden i stedet for bare at snakke hver især. Jeg er optaget af biosemiotikken ved bl.a. Charles Sanders Peirce, Terrence Deacon og danske Jesper Hoffmeyer, som er en af de vigtigste tænkere og formidlere, jeg kender. Tegnet er fysisk, og det indgår først og fremmest i en evolutionsmæssig sammenhæng. Vi er ikke de eneste, der

besidder tegn. Dyr og planter er en del af kommunikationen. Det handler altså om at udvide opmærksomheden, forestillingsevnen og opfattelsen overhovedet. Tænke på grisen. Forestille os grisene og en gris' liv. Det fineste ved det menneskelige perspektiv er, at det så gerne vil se tingene fra de andres synsvinkel. Vi må ikke isolere litteraturen i grinagtige strømninger eller dumsmart generationstænkning, men tage ved lære af samtidskunsten og se efter, hvilket rum vi befinder os i, hvori vores materiale består, og hvad det består af. Rummet er langt større, end vi tror.

Hvis det skal handle om hverdagen og det hverdagslige, ens eget liv, ens eget rum, så lad det være med Emily Dickinson som forbillede, hvor "menneskelivet" ikke er begrænset til det, der har med mennesker at gøre. Og hvor "sangen" ikke er "sangen om mig selv" ...

[LÆS del 1](http://netudgaven.dk/2015/11/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance/)(<http://netudgaven.dk/2015/11/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance/>)

[LÆS del 3](http://netudgaven.dk/2015/12/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance-3/)(<http://netudgaven.dk/2015/12/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance-3/>)

[LÆS del 4](http://netudgaven.dk/2015/12/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance-4/)(<http://netudgaven.dk/2015/12/adventskalender-at-bede-fuglene-om-tilgivelse-en-mailkorrespondance-4/>)

Netudgaven anvender Cookies. Ved at bruge Netudgaven samtykker du til brugen af cookies. [Læs mere](http://netudgaven.dk/cookies/)(<http://netudgaven.dk/cookies/>) [ok, forstået](#)(#)

(#)